

Nemzetközi Kapcsolatok
Multidiszciplináris
Doktori Iskola

Nemzetközi és
Biztonsági Tanulmányok
Alprogram

TÉZISGYŰJTEMÉNY

Soltész Béla

Migráció és fejlesztő diaszpórapolitikák Latin-Amerikában

című Ph.D. értekezéséhez

Témavezető:

Dr. Melegh Attila Ph.D
egyetemi docens

Budapest, 2016

Nemzetközi Tanulmányok Intézet

TÉZISGYŰJTEMÉNY

Soltész Béla

Migráció és fejlesztő diaszpórapolitikák Latin-Amerikában

című Ph.D. értekezéséhez

Témavezető:

Dr. Melegh Attila Ph.D

egyetemi docens

© Soltész Béla, 2016

Tartalomjegyzék

1. A választott téma indoklása és az értekezés újszerűsége	4
1.1. A választott téma relevanciája	4
1.2. Az értekezés újszerűsége	5
2. Felhasznált módszerek és szerkezet	6
2.1. Módszerek és szerkezet	6
2.2. Esettanulmányok	9
2.3. Hipotézisek	10
3. Az értekezés eredményei	10
3.1. A diaszpórapolitikák hatása a migrációs folyamatokra	10
3.2. A hazautalások növekedése a diaszpórapolitikák hatására	11
3.3. Az együttműködés haszna a származási ország kormánya és a diaszpóra számára	13
3.4. Az intézmények és kormányzati kapacitások szerepe a diaszpórapolitikák megalkotásában	14
4. Főbb hivatkozások	15
5. A témakörrel kapcsolatos saját publikációk	21

1. A választott téma indoklása és az értekezés újszerűsége

1.1. A választott téma relevanciája

A világ közepes és alacsony-közepes jövedelmű országai számára egyre fontosabb közpolitikai kihívást jelent a növekvő kivándorlás. Míg a szakirodalomban megoszlanak a vélemények azt illetően, hogy a tömeges kivándorlás hatásai károsak, kiegyensúlyozottak vagy akár pozitívak is lehetnek a fejlődésre nézve, az bizonyos, hogy léteznek olyan mechanizmusok, amelyek révén a származási országok olyan közpolitikákat alkothatnak, amelyek a kivándoroltak által hazaküldött forrásokat helyi fejlesztési projektekbe csatornázhatják.

A “migráció-fejlődés nexus” a migrációnak a fejlődésre gyakorolt hatásait jelöli. A fogalom ideológiailag terhelt, és különböző szerzők különbözőképpen értékelik. Az egyik létező narratíva szerint a migráció segíthet a globális egyenlőtlenségek mérséklésében, míg egy másik elméleti irányzat szerint a migráció csak a már létező függőségek további erősödéséhez vezet.

A témakör a *migráns hazautalások* (remittances) körül operacionalizálható. A hazautalt jövedelmek számos latin-amerikai országban a legnagyobb tételt jelentik a beáramló tőkék között. A migránsok családtagjai a hazautalásokból tartós vagy nem tartós fogyasztási javakat vehetnek (ezzel multiplikátor hatást generálva a gazdaságban), vagy megtakaríthatják és befektetési célokra fordíthatják. A migráns hazautalások kevésbé vannak kitéve a válságok hatásainak, mint a külföldi közvetlen tőkebefektetések (FDI).

A származási országok kormányai szempontjából a migráns hazautalások helyettesíthetik a központi költségvetésből történő finanszírozásokat. Ugyanakkor jövedelemadóval nem terhelhetőek, mivel ez növelné az informális vagy félig informális csatornában történő pénzáramlást. Emiatt más típusú, ‘hazautalás-orientáló’ programokra van szükség, ha a kormányzat befolyásolni akarja a felhasználásukat.

A fentieknek megfelelően számos latin-amerikai ország olyan közpolitikákat alkotott, amelyek a diaszpórát (vagyis a külföldön élő migránsokat) célozzák azzal az implicit vagy explicit céllal, hogy hazautalásaikat fejlesztő projektekbe csatornázzák. Sok esetben ezeket a programokat úgy vezették fel, mint a kivándorlás (stock és flow) csökkentésére alkalmas eszközöket.

Jelen doktori értekezés ezeket a közpolitikákat elemzi azokkal az intézményi keretekkel együtt, amelyek között kialakultak, illetve azon fejlesztési hatások tükrében, amelyek elértek. ‘Közpolitikák’ alatt ehelyütt az intézményesült és rendszeres kormányzati intézkedések értendők, míg ‘diaszpórapolitikák’ alatt olyan közpolitikák értendők, amelyeket a származási ország kormánya alkotott és tart fenn, és amelyek a diaszpórát célozzák. Más aktorok (pl. nem-kormányzati szervezetek, nemzetközi szervezetek, vállalatok) tevékenységének elemzésére az értekezés nem terjed ki.

1.2. Az értekezés újszerűsége

A migrációs politikákra és azok intézményi hátterére vonatkozó kutatások a migrációkutatás új területei közé tartoznak, és a szakirodalom elsősorban a bevándorlás-politikákra, nem pedig a kivándorlással kapcsolatos politikákra fókuszál. Jelen értekezés egyike annak a meglehetősen kevés munkának, amely a kérdést a származási ország kormányzatának szemszögéből vizsgálja, amely a jelentős méretű kivándorlás közpolitikai kezelésének feladatával szembesül.

Az értekezés újszerű tulajdonsága, hogy egy közös fogalmi keretben tárgyal számos olyan, Latin-Amerikában létező közpolitikai tevékenységet, amelyeket az adott országok alkottak azért, hogy diaszpórájuktól fejlesztési célokra mobilizálható forrásokhoz jussanak. Bár jelentős számú elemzés született egyes résztémákról, ezek általában egyetlen országra, témára vagy régióra fókuszálnak, vagy pedig fókuszuk nem közpolitikai jellegű. Ilyen értelemben az értekezés a maga nemében újszerű.

Az értekezés tehát egy értékelő szintézise a kivándorlás problémájában érintett országok kormányzata számára kínálgató közpolitikai lehetőségeknek. Noha a vizsgálat földrajzilag egyetlen régióra, Latin-Amerikára korlátozódik, az értekezésben megfogalmazott és bebizonyított állítások számos tanulsággal szolgálnak a diaszpórapolitikával foglalkozó szakemberek és döntéshozók számára más régiókban is – beleértve Magyarországot és a Közép- és Délkelet-Európai régiót.

2. Felhasznált módszerek és szerkezet

2.1. Módszerek és szerkezet

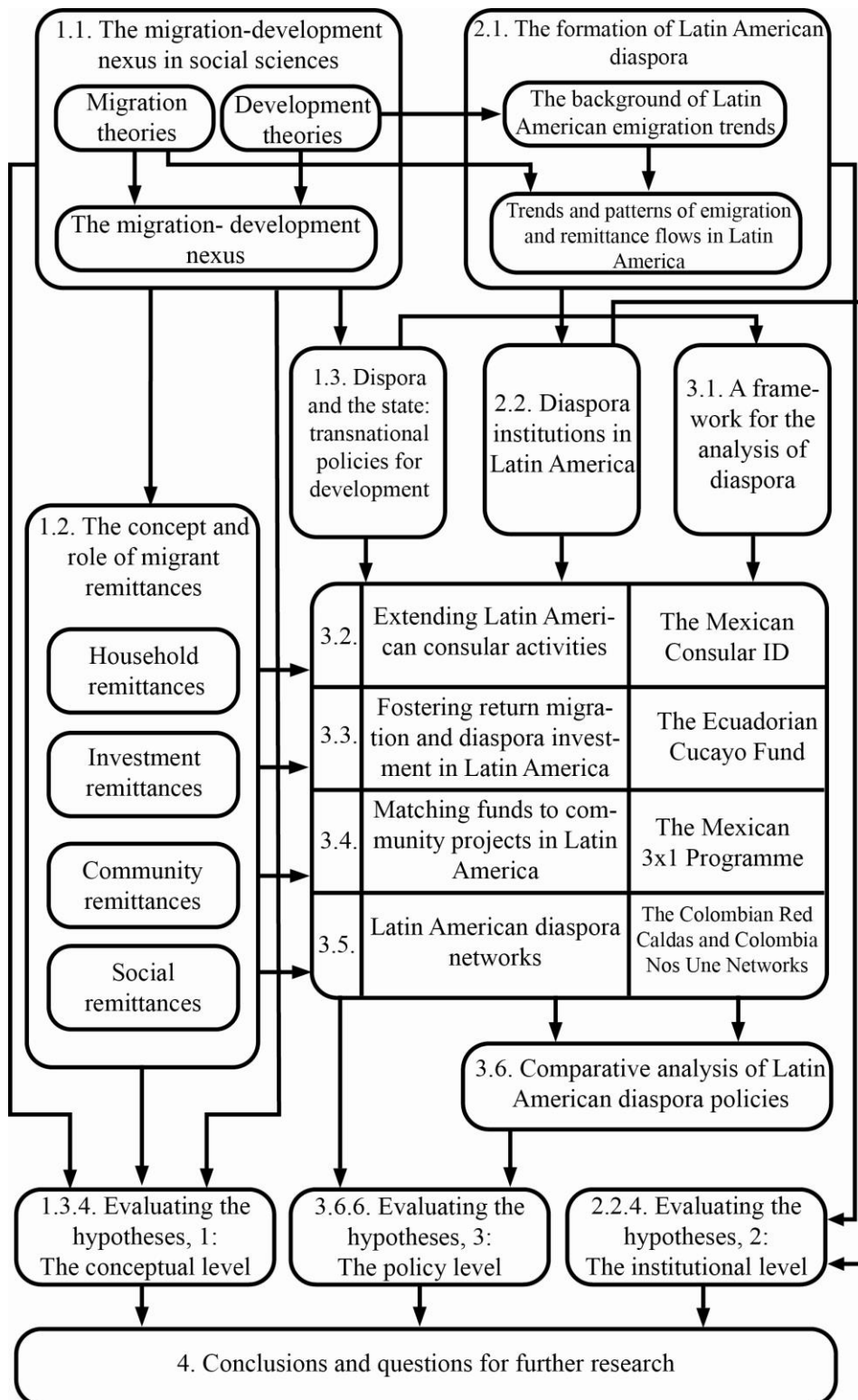
A doktori értekezés a szakirodalom elemzésén, elsődleges források (statisztikai adatok és kérdőíves kutatás eredményei) elemzésén, illetve összehasonlító esettanulmány-elemzésen alapul. Az utóbbihoz felállított elemzési keret szintén a szakirodalomban fellelt forrásokra alapul.

Az elsődleges források között kiemelendő egy kérdőíves kutatás, amelyre az értekezés Diaspora Unit Survey [DUS, 2014-2015] néven hivatkozik. A kérdőívet minden latin-amerikai ország külügyminisztériumába eljuttattam, a Magyarországra akkreditált nagykövetségeik segítségével. Tíz országból érkezett válasz. A kitöltött kérdőívek (spanyol és portugál nyelven) a doktori értekezés függelékében találhatóak.

Az értekezés szerkezetét az 1. táblázat foglalja össze.

Az értekezésben felépített elméleti keretrendszer nagyban épít az Oxfordi Egyetem Nemzetközi Migrációs Intézetének két kutatója, Hein de Haas [2008; 2010; 2011] és Alan Gamlen. [2006; 2008, 2010, 2014] elméleti munkásságára. De Haas “közpolitikai rések” elmélete a migrációs politikában [Czaika and de Haas, 2011] a kinyilvánított, az intézményesített és a megvalósított migrációs politikai célok közti eltérések elemzésének alapja. Eszerint egyrészt egy “diskurzív rész” táton a politikusok megnyilvánulásai és a konkrét közpolitikák között. Másrészt, egy “implementációs rész” választja el a közpolitikai dokumentumokat és azok megvalósítását. Harmadszor, egy “hatékonysági rész” található a megvalósult közpolitikák, illetve ezeknek a migrációs folyamatokra gyakorolt hatása között. Gamlen [2006] elemzése a diaszpórapolitikák “jogkiterjesztő” és “kötelességkiterjesztő” jellegéről pedig a kormányzatok és a diaszpóra közti alkufolyamat elemzésének alapja, amelyben a származási ország kormányzata a diaszpórának nyújtott újabb szolgáltatások és jogosultságok révén egyúttal arra is igényt tart, hogy a kivándoroltak valamilyen módon járuljanak hozzá a származási ország fejlődéséhez.

1. táblázat. Migráció és fejlesztő diaszpórapolitikák Latin-Amerikában: a doktori értekezés szerkezete

Az értekezés három fejezete (a számok a fejezetszámokat jelölik) a következő logikai felépítést követi: (1) a migráció és fejlődés általános elméleteitől halad a migráns hazautalásokon át a származási országok kormányzatának lehetőségei felé, hogy a hazautalások köré közpolitikai intézkedéseket és programokat alkosson; (2) a latin-amerikai országok migrációs és hazautalásokkal kapcsolatos konkrét jellegzetességeitől halad a jogi, politikai és intézményi keretek felé, amelyek ezekben az országokban a kivándorlással kapcsolatban létrejöttek; (3) a tömeges kivándorlás által érintett közpolitikai területektől halad az ezen területeken létrejött konkrét programok és projektek felé.

Az 1. fejezet összefoglalja, hogy milyen állítások léteznek a szakirodalomban a “migráció-fejlődés nexus” kapcsán, de Haas [2008] diskurzuselemzésére alapozva. A migráció fejlődésre gyakorolt hatásait egy-egy kihívások vs. lehetőségek mátrix összegzi, mind a származási, mind a befogadó országok számára, amelyből egy részlet (a származási országok lehetőségei) kerül kiválasztásra a további elemzés céljára. A fő “lehetőségként” értelmezett migráns hazautalások részletes bemutatásával folytatódik az elemzés, amely a különféle definíciókat hat koncentrikus körbe rendezi. Ezután az kerül bemutatásra, hogy a származási országok kormánya hogyan befolyásolhatja ezen hazautalások felhasználását. Az elemzés ezen része Gamlen [2006] tanulmányán alapul, a diaszpórapolitikák “jogkiterjesztő” és “kötelességkiterjesztő” jellegéről.

A 2. fejezet első része felvonultatja mindazon történelmi, demográfiai, gazdasági, társadalmi és politikai tényezőket, amelyek a Latin-Amerikából kiinduló kivándorlást meghatározták, hogy felvázolja azt a keretet, amelyben a folyamatok és a rájuk reflektáló közpolitikai tevékenységek lezajlottak. Ezután a migrációs folyamatok leírása, majd ezek relatív jelentőségének elemzése következik, kiegészülve a kivándorlás okozta kihívások kezeléséhez rendelkezésre álló kormányzati képességek elemzésével. Végül egy intézménytörténeti rész foglalja össze, hogy hogyan alakultak ki “diaszpóra-osztályok” a latin-amerikai országok külügyminisztériumaiban, amit a kivándorlás kapcsán létrehozott törvények, intézmények, koordinációs mechanizmusok és a főbb tevékenységi körök bemutatása zár le.

A 3. fejezetben a konkrét közpolitikák kerülnek elemzésre. Ezeket a fejlődésre gyakorolt hatásuk függvényében választottam ki azon négy közpolitikai területen, amelyek Gamlen [2006] felsorolásából a leginkább relevánsnak bizonyultak, és amelyek az 1.2. fejezetben definiált hazautalás-típusokkal összefüggésbe hozhatóak voltak. Mind a négy közpolitikai terület hasonló szerkezetben kerül elemzésre: először az elméleti és fogalmi keretek kerülnek meghatározásra és értelmezésre. Ezután a Latin-Amerikában fellelhető, ilyen

jellegű közpolitikák taxatív felsorolása következik. Végül egy konkrét esettanulmány kerül részletes elemzésre.

2. táblázat. A doktori értekezésben elemzett közpolitikai területek, hazautalás-típusok és konkrét esettanulmányok áttekintése.

Fejezet	Közpolitikai terület	Megcélzott hazautalás-típus	Esettanulmány
3.2.	Kiterjesztett konzuli tevékenységek a hazautalások mennyiségének növelésére	Háztartási hazautalások	“Matrícula Consular” konzuli személyi igazolvány, Mexikó
3.3.	Hazatérő migránsok ösztönző programjai	Befektetési hazautalások	“Cucayo Alap”, Ecuador
3.4.	Társfinanszírozási mechanizmusok közösségi hazautalásokból megvalósuló fejlesztési projektekhez	Közösségi hazautalások	“3x1 Program” társfinanszírozási mechanizmus, Mexikó
3.5.	Diaszpóra-hálózatokon alapuló tudásátadási programok	Társadalmi hazautalások	“Red Caldas” és “Colombia Nos Une” hálózatok, Kolumbia

2.2. Esettanulmányok

Az esettanulmányok kiválasztásának fő szempontja az volt, hogy mind a négy közpolitikai területről egy-egy reprezentatív program kerüljön bemutatásra. Továbbá mind a négy köthető a hazautalások egy-egy típusához, ezek rendben: háztartási, befektetési, közösségi és társadalmi hazautalások.

Az egyes közpolitikák létrejötté Kingdon [1984] „közpolitikai ablakok” elmélete alapján kerül bemutatásra, míg az alapvető érdekek (vagyis az „alku”) Gamlen fent részletezett elméleti kereteiben kerül értelmezésre. A közpolitikai mechanizmusokat folyamatábrák térképezik fel, amelyekben hat különböző aktor-típus szerepel. Végül a közpolitikák hatásának retrospektív és lehetséges perspektíváinak jövőre vonatkozó értékelése zárja az esettanulmányokat. A 3. fejezet egy összehasonlító elemzéssel zárul, amelyben az elemzési struktúra megtartásával a négy esettanulmány kerül összehasonlításra.

A végső következtetéseket a 4. fejezet vonja le, amely három hipotézis-értékelő fejezetből táplálkozik (amelyek a három nagy fejezet legvégén találhatóak). Ezek közül az 1.3.4. fejezet az elméleti, a 2.2.4. fejezet az intézményi, a 3.6.6. fejezet pedig a közpolitikai szinten értékeli a hipotézisek validitását.

2.3. Hipotézisek

Jelen értekezés hipotézisei szerint, noha a latin-amerikai diaszpórapolitikák azzal az implicit céllal jöttek létre, hogy általuk a kivándorlás csökkenthető,

- (H1) ezen politikák egyike sem bír szignifikáns hatással a kivándorlási folyamatokra,
- (H2) ugyanakkor létrehoznak egy olyan transznacionális teret, amelyben fejlesztési szempontból pozitív gazdasági és társadalmi transzferek jöhetnek létre, és
- (H3) mind a származási ország kormánya, mind pedig a diaszpóra hozzájuthat bizonyos gazdasági, politikai és szimbolikus előnyökhöz az együttműködésnek köszönhetően.

3. Az értekezés eredményei

3.1. A diaszpórapolitikák hatása a migrációs folyamatokra

(H1) szerint: *“a latin-amerikai fejlesztő diaszpórapolitikák egyike sem bír szignifikáns hatással a kivándorlási folyamatokra.”*

Az 1. hipotézis validnak bizonyult a konkrét közpolitikák szintjén. Elméletileg lehetséges, hogy egy kormányzat olyan jól menedzselte, kielégítően finanszírozott és jól fókuszált politikákat alkotson, amelyek szignifikáns hatással bírnak a migrációs folyamatokra, vagyis otthon tartják vagy hazahozzák a fejlesztési programokban részt vevő embereket. A gyakorlatban azonban egyetlen latin-amerikai ország sem volt képes erre. Sem a kivándoroltak stock számában, sem a kivándorlás flow adataiban nem azonosítható be az elemzett politikáknak tulajdonítható csökkenés.

Elméleti szinten a „migráció-fejlődés” nexus kapcsán a neoklasszikus megközelítés inkább pozitív, míg a függőségi/világrendszer megközelítés inkább negatív a fejlesztési projekten keresztüli kivándorlás-csökkentés témájában. A migráns hazautalások lehetséges fejlesztő hatásait egyik irányzat sem tagadja, abban viszont nincs egyetértés, hogy ezek ellensúlyozzák-e a kivándorlás révén fellépő humántőke-vesztéséget, illetve hogy a hazautalások pozitív hatásai hosszú távon a kivándorlás csökkenéséhez vezetnek-e.

Intézményi szinten az került megállapításra, hogy a diaszpóra-politikák rendelkeznek olyan (szerény, de létező) képességekkel, amelyek révén a hazautalások mennyisége és fejlesztési szempontú hasznossága növelhető. Ez azonban nem jelenti azt, hogy csökkentenék

a kivándorlást. A latin-amerikai kormányok, amelyek törvényeket, intézményeket és közpolitikákat hoztak létre a kérdésben, képesek közpolitikai válaszokat adni a kihívásokra, ezek intenzitása azonban meglehetősen alacsony.

Közpolitikai szinten egyik (reprezentatív) esettanulmány sem mutatta ki, hogy az adott közpolitika szignifikáns hatással bírt volna a kivándorlási trendekre, azaz visszatartotta volna a kivándorolni készülőket, vagy nagy mennyiségben visszahozta volna a külföldön élőket. Ennek legfontosabb három oka a következő:

- 1) Egyik program sem rendelkezett megfelelő költségvetéssel a célok eléréséhez,
- 2) Ellentétes hatások jelentkez(het)tek, néhány intézkedés még növelhette is a kivándoroltak számát (vagy lassíthatta a számuk csökkenését),
- 3) Ellentétes érdekek léptek fel: míg a befogadó országok kormányai a migrációs hullám csökkenését várták, a származási országok kormányai számára megfelelőbbnek tűnt a hazautalások növelésére való törekvés.

Tézis 1: A latin-amerikai fejlesztő diaszpórapolitikák egyike sem bír szignifikáns hatással a kivándorlási folyamatokra.

3.2. A hazautalások növekedése a diaszpórapolitikák hatására

(H2) szerint: *“a latin-amerikai fejlesztő diaszpórapolitikák létrehoznak egy olyan transznacionális teret, amelyben fejlesztési szempontból pozitív gazdasági és társadalmi transzferek jöhetnek létre”*

A 2. hipotézis az elemzés mindhárom szintjén valid. Az ‘elkötelezett’ és ‘tenni képes’ címkékkel illetett országok létrehozták a maguk diaszpóra-osztályát (a külügyminisztériumban), a diaszpóra-tanácsaikat és számos programot is. A “transznacionális tér” létrejött és tartalommal töltődött fel. Mind a négy közpolitikai esetben beazonosítható volt a megfelelő (háztartási, befektetési, közösségi, társadalmi) hazautalások valamilyen szintű növekedése.

Elméleti szinten, ha elfogadjuk, hogy a (háztartási, befektetési, közösségi, társadalmi) hazautalások alapjában véve pozitív társadalmi és gazdasági hatású transzferek, akkor állíthatjuk, hogy ezek révén a diaszpóra-politikák hatása is lehet pozitív társadalmi és gazdasági hatású. Léteznek olyan eszközök (ld. a 2. Táblázatot), amelyek ezt a teret megteremthetik.

Intézményi szinten a 'liberális' választási és állampolgársági szabályozások, a diaszpóra-osztályok megalapítása és fejlesztése, a konzulátusokon összetülő diaszpóratanácsok és a konkrét programok révén mind a transznacionális tér, mind pedig ennek tartalma kialakult.

Közpolitikai szinten mind a négy esetben azonosítható egy hazautalás-típus, amely növekedett a tevékenységek nyomán, ha egyéb tényezők (pl. elégtelen költségvetés vagy gyenge menedzsment) nem akadályozták meg ebben. Az egyes esetekben az alábbiak mondhatók el:

- A Matrícula Consular segítette az irreguláris jogi helyzetben lévő mexikói migránsoknak, hogy bankszámlát nyissanak, miáltal a háztartási hazautalások költségei évente, személyenként hozzávetőlegesen 425 dollárral csökkentek.
- A Cucayo Alap körülbelül 10 ezer migránst segített hozzá, hogy hazatelepüljön, és a megtakarításaiból vállalkozást indítson Ecuadorban.
- A 3x1 Program 15 éve működik, jelenleg évi 30-50 ezer ember részesül a közösségi hazautalásokkal társfinanszírozott fejlesztési projektek hasznából Mexikó vidéki településeiben.
- A Red Caldas és a Colombia Nos Une hálózatok, amíg működtek, hozzájárultak ahhoz, hogy a diaszpóra tagjainak tudása Kolumbiába áramoljon.

További közpolitikai programok, amelyekről nem készült részletes esettanulmány, szintén hozzájárultak a háztartási, befektetési, közösségi és társadalmi hazautalások növekedéséhez. Bár költséghatékonyság, kedvezményezettek köre, hatás és más releváns tényezőket illetően nem feltétlenül volt optimális a működésük, a fejlesztési célú diaszpórapolitikák mindenesetre kialakították azokat a transznacionális tereket és csatornákat, amelyeken át pozitív hatású transzferek megvalósulhattak.

Tézis 2: A latin-amerikai fejlesztő diaszpórapolitikák létrehoznak egy olyan transznacionális teret, amelyben fejlesztési szempontból pozitív gazdasági és társadalmi transzferek jönnek létre, megnövekedett migráns hazautalások (háztartási, befektetési, közösségi és társadalmi hazautalások) formájában.

3.3. Az együttműködés haszna a származási ország kormánya és a diaszpóra számára

(H3) szerint: *“mind a latin-amerikai kormányok, mind pedig a diaszpóra hozzájuthatnak bizonyos gazdasági, politikai és szimbolikus előnyökhöz az együttműködésnek köszönhetően.”*

A 3. hipotézis szintén validnak tekinthető, azzal a megszorítással, hogy a diaszpóra sokkal kevesebb “objektív” előnyhöz jut az együttműködés révén, mint a származási ország kormánya. Míg az utóbbi számolhat azzal, hogy több fogyasztási adó folyik be, illetve a mezoszintű szereplők (pl. iskolák) hozzájutnak olyan forrásokhoz, amelyeket máskülönben a központi költségvetésből kellett volna biztosítani, addig az előbbi tagjai inkább csak jogi és adminisztratív segítségnyújtásra számíthatnak a konzulátusokon, illetve a hazatéréshez kaphatnak támogatást. A többi előny, amit kaphatnak, leginkább szimbolikus.

Elméleti szinten mindkét oldalon kínálkoznak lehetséges előnyök, de a fogalmi tartalmak alapján az 'előnyök' inkább jogi/adminisztratív jellegűek a diaszpóra számára, míg a származási ország kormánya inkább gazdasági (és politikai) előnyökre számíthat.

Intézményi szinten az egyes törvények és programok további előnyöket rejthetnek. Intézményesített jogi tanácsadás, segítség a hazatelepüléshez, kiterjesztett kapacitások az adminisztratív feladatok kezelésére: ezek a diaszpóra által igénybe vehető lehetőségek, míg az aktív kapcsolódás és az esetleges hazatelepülés a gazdasági előnyöket vetíti előre a kormányzat számára. A diaszpóra-osztályok szerepe kulcsfontosságú ebben a kérdésben.

Közpolitikai szinten további adalék, hogy a származási ország kormánya (illetve az azt alkotó pártok) politikai előnyökhöz is juthatnak, ha kommunikációjukban kellő határozottsággal jelenítik meg a diaszpóra ügyének képviselőit. A diaszpóra esetében a négy esettanulmány közül a Matrícula Consular tűnt a leginkább kézzelfogható hasznosságúnak, illetve a Cucayo Alap (de csak abban az esetben, ha az adott migráns már egyébként is a hazatelepülésen gondolkodott). A 3x1 Program és a Red Caldas / Colombia Nos Une hálózatok inkább szimbolikus elismerést nyújtottak.

Ebből az következik, hogy a migránsok számára a pszichológiai tényezők is kellő motivációt jelenthetnek, hogy részt vegyenek egy olyan programban, amelyből materiális hasznuk nem származik. Identitásuk erősítése, az otthon maradottak segítségével származó lelkiismereti 'haszon' szimbolikus, mégis alapvető tényezője ezen programok működési mechanizmusának.

Tézis 3: Mind a latin-amerikai kormányok, mind pedig a diaszpóra hozzájuthatnak bizonyos gazdasági, politikai és szimbolikus előnyökhöz az együttműködésnek köszönhetően. A kormányzat előnyei jelentősebbek és kvantifikálhatóak, míg a diaszpóra számára kínálgzó előnyök inkább szimbolikusak.

3.4. Az intézmények és kormányzati kapacitások szerepe a diaszpórapolitikák megalkotásában

(4.): A negyedik, a hipotéziseken átívelő kutatási eredmény szerint Latin-Amerikában nem (pont) azok az országok alkották a leginkább kiterjedt diaszpóra-politikai intézmény- és közpolitikai rendszert, ahol a kivándorlás a legsúlyosabb társadalmi probléma. Van egy országcsoprt, ahol a kivándorlási ráta magas, de a kormányzati kapacitások alacsonyak (pl. Bolívia, Honduras), ahol nem jöttek létre szignifikáns diaszpóra-intézmények és politikák. Egy másik országcsoprtban megvoltak a kormányzati kapacitások, de a kivándorlás kérdését nem ítélték nagyon fontosnak (pl. Brazília, Chile), így nem, vagy csak részlegesen alkottak politikákat (pl. a magasan képzett kivándorlókkal kapcsolatban). Végül azok az országok, ahol a kivándorlási ráta közepes vagy magas, a kormányzati kapacitások pedig közepesek, innovatív és erőteljes intézményi és közpolitikai megoldásokat hoztak létre a kérdés kezelésére.

3. táblázat. Latin-Amerika országainak lehetséges csoportosítása a diaszpóra gazdasági jelentősége és a diaszpóra-politikák létrehozásának kormányzati és intézményi lehetőségei alapján (2015)

	Fejlettségi szint	Kormányzati hatékonyság (ebben a témában)	Diaszpóra gazdasági jelentősége	Országok
1	Magas	Magas vagy közepes	Alacsony	Argentína, Brazília (2), Chile, Uruguay
2	Közepes	Közepes	Közepes	Bolívia (3), Kolumbia, Costa Rica, Ecuador, Mexikó, Panama, Paraguay (3), Peru
3	Alacsony	Alacsony vagy közepes	Magas	Dominikai Közt. (2), El Salvador, Guatemala, Honduras, Nicaragua
4	Aszimmetrikus	Alacsony	Vitatott	Kuba, Venezuela

A zárójeles számok azt jelzik, hogy az adott ország másik kategóriába sorolása mellett is vannak érvek.

Tézis 4: Azon latin-amerikai országok, ahol a kivándorlás fontos társadalmi probléma, de a kormányzati képességek hiányoznak a hatékony közpolitika-alkotáshoz, nem tudtak olyan intézkedéseket hozni, amelyek növelték volna a hazautalások mértékét. Más országok, ahol a kormányzati kapacitások adottak voltak, de nem ítélték túl jelentősnek a kivándorlást, csak

egyres speciális csoportokat (pl. a magasan képzetteket) célozták meg. Végül azok az országok, ahol a kivándorlási ráta közepes vagy magas, a kormányzati kapacitások pedig közepesek, innovatív és erőteljes intézményi és közpolitikai megoldásokat hoztak létre a kérdés kezelésére.

4. Főbb hivatkozások

Könyvek, könyvfejezetek

- Acosta, P.,** Fajnzylber, P., López, H. [2008]. How Important Are Remittances in Latin America? In: Fajnzylber, P., López, H. (eds.) Remittances and development: lessons from Latin America. Washington DC: The World Bank, pp. 21-50.
DOI: http://dx.doi.org/10.1596/978-0-8213-6870-1_ch02
- Anderson, B.** [1998]. Long-Distance Nationalism. In Anderson, B. [1998]. The Spectre of Comparisons: Nationalism, Southeast Asia and the World. London : Verso.
- Aparicio, J.,** Meseguer, C. [2012]. Collective Remittances and the State: The 3x1 Program in Mexican Municipalities. World Development, Volume 40, Issue 1, pp. 206-222.
DOI: <http://dx.doi.org/10.1016/j.worlddev.2011.05.016>
- Araujo, L.,** Eguiguren, M. M. [2009]. La gestión de la migración en los países andinos: entre la securitización y los vínculos diaspóricos. Andina Migrante, Boletín del Sistema de Información sobre Migraciones Andinas - FLACSO Sede Ecuador - N.º 3 -Abril 2009, pp. 2-10.
- Atkinson, A.** [2003]. New Sources of Development Finance. Oxford : Oxford University Press.
DOI: <http://dx.doi.org/10.1093/0199278555.001.0001>
- Ávila Molero, J.** [2003]. Lo que el viento (de los Andes) se llevó: diásporas campesinas en Lima y los Estados Unidos. In: Degregori, C. I. (ed). Comunidades locales y transnacionales: cinco estudios de caso en el Perú. IEP Ediciones; Lima: 2003. pp. 167–261.
- Bakewell, O.** [2008]. Perspectives from Governments of Countries of Origin and Migrant Associations. In: Castles, S., Wise, R. D. (eds) [2008]. Migration and Development: Perspectives from the South. Geneva: International Organization for Migration.
- Berg, U.** [2010]. El Quinto Suyu: Contemporary Nation Building and the Political Economy of Emigration in Peru. Latin American Perspectives, Issue 174, Vol. 37, No. 5, September 2010, pp. 121-137.
DOI: <http://dx.doi.org/10.1177/0094582x10380392>
- Borjas, G.** [2006]. The New Economics of Immigration: Affluent Americans Gain; Poor Americans Lose. In Messina, A, Lahav, G. (eds.), The Migration Reader. Exploring Politics and Policies (pp. 318-328). London – Boulder, Colorado : Lynne Rienner Publishers, Inc.
- Brettel, C.,** Hollifield, J. [2008]. Migration Theory: Talking across Disciplines. In: Brettel, C., Hollifield, J. (eds.), Migration Theory: Talking across Disciplines. New York: Routledge.
DOI: <http://dx.doi.org/10.4324/9780203950449>
- Brown, M.** [2002]. Intellectual Diaspora Networks: their Viability as a Response to Highly Skilled Emigration. Autrepart (22), 2002 : 167- 178.
DOI: <http://dx.doi.org/10.3917/autr.022.0167>
- Brubaker, R.** [2005]. "The 'Diaspora' Diaspora." Ethnic and Racial Studies 28 [2005]: 1-19.
DOI: <http://dx.doi.org/10.1080/0141987042000289997>

- Buira, R.** [2006]. Políticas de Estado-diáspora en Argentina. In: González Gutiérrez, C. (ed.) [2006]. Relaciones Estado-diáspora: la perspectiva de América Latina y el Caribe. Mexico, D. F.: Miguel Ángel Porrúa, UAZ, Secretaría de Relaciones Exteriores, Instituto de los Mexicanos en el Exterior, ANUIES.
- Canales Cerón, A.** [2008]. Remittances and Development in Latin America: a Relationship in Search of a Theory. *Migración y desarrollo*, 2008 second semester.
- Castles, S., Miller, M.** [2009]. *The Age of Migration. International Population Movements in the Modern World.* London – New York : Palgrave Macmillan.
DOI: <http://dx.doi.org/10.1007/978-1-349-26846-7>
- Délano, A.** [2011]. *Mexico and its diaspora in the United States : policies of emigration since 1848.* New York: Cambridge University Press.
DOI: <http://dx.doi.org/10.1017/cbo9780511894848>
- Delgado, R., Márquez, H., Rodríguez, H.** [2009]. Six Theses to Demystify the Nexus Between Migration And Development. *Migración y Desarrollo*, 2009 First semester: 27–49.
- Devlin, R. - French-Davis, R.** [1995]. The great Latin American debt crisis: a decade of asymmetric adjustment. *Revista de Economía Política* 15 (3). July–September 1995, pp. 117-142.
- Didou, S.** [2009]. From brain drain to the attraction of knowledge in Latin American social sciences. In UNESCO World Social Science Report. Paris: UNESCO.
- Dos Santos, T.** [1970]. The Structure of Dependence. In: *The American Economic Review*, Vol. 60, No. 2, Papers and Proceedings of the Eighty-second Annual Meeting of the American Economic Association (May 1970), pp. 231-236.
- Durand, J., Massey, D.** [2003]. *Clandestinos: Migración México-Estados Unidos en los Albores del Siglo XXI.* México, D.F.: Editorial Porrúa.
- Durand, J.** [2004]. Ensayo Teórico Sobre La Migración De Retorno. *El Principio Del Rendimiento Decreciente. Cuadernos Geográficos*, 35 (2004-2), pp. 103-116.
- Durand, J. - Massey, D.** [2010]: *New World Orders: Continuities and Changes in Latin American Migration.* The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science, 2010, 630, pp. 20-52.
DOI: <http://dx.doi.org/10.1177/0002716210368102>
- Escobar, A.** [1995]. *Encountering. Development: The Making and Unmaking of the Third World.* Princeton, N.J. : Princeton University Press.
- Escobar Latapí, A.** [2008]. Mexican Policy and Mexico-U.S. Migration. In: Escobar Latapí, A., Martin, S.(eds.) *Mexico-U.S. migration management : a binational approach.* Plymouth: Lexington Books, pp. 179-216.
- Ghosh, B.** [2006]. *Migrants' remittances and development. Myths, rhetoric and realities.* Geneva: IOM
- Glick Schiller, N., Fouron, G.** [2001]. *Georges Woke Up Laughing: Long-Distance Nationalism and the Search for Home.* Durham, NC : Duke University Press.
DOI: <http://dx.doi.org/10.1215/9780822383239>
- González Gutiérrez, C.** [2006]. Del acercamiento a la inclusión institucional: la experiencia del Instituto de los Mexicanos en el Exterior. In: González Gutiérrez, C. (ed.) [2006]. Relaciones Estado-diáspora: la perspectiva de América Latina y el Caribe. Mexico, D. F.: Miguel Ángel Porrúa, UAZ, Secretaría de Relaciones Exteriores, Instituto de los Mexicanos en el Exterior, ANUIES.
- Guarnizo, L.** [2003]. The Economics of Transnational Living. *International Migration Review*, 37 (3), pp. 666-699.
DOI: <http://dx.doi.org/10.1111/j.1747-7379.2003.tb00154.x>
- Guarnizo, L.** [2006]. El Estado y la migración global colombiana. In González Gutiérrez, C. (ed.) [2006]. Relaciones Estado-diáspora: la perspectiva de América Latina y el Caribe.

- Mexico, D. F.: Miguel Ángel Porrua, UAZ, Secretaría de Relaciones Exteriores, Instituto de los Mexicanos en el Exterior, ANUIES.
- Gunder Frank, A.** [1966]. *The Development Of Underdevelopment*. New England Free Press, September 1966, pp. 1-15.
DOI: http://dx.doi.org/10.14452/mr-018-04-1966-08_3
- Hiskey, J., Orces, D.** [2010]. Transition Shocks and Emigration Profiles In Latin America. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 630(1)[2010], pp. 116-136.
DOI: <http://dx.doi.org/10.1177/0002716210368106>
- International Monetary Fund (IMF)** [2008]. *Balance of Payments and International Investment Position Manual*, sixth edition.
- Kingdon, J.** [1984]. *Agendas, Alternatives, and Public Policies*. Boston: Little Brown.
- Kymlicka, W.** [1995]. *Multicultural Citizenship: A Liberal Theory of Minority Rights*. Oxford : Clarendon.
DOI: <http://dx.doi.org/10.1093/0198290918.001.0001>
- Levitt, P.** [2001]. *The Transnational Villagers*. Berkeley: University of California Press.
- Levitt, P., Lamba-Nieves, D.** [2011]. Social Remittances Reconsidered. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 37(1): 1-22.
DOI: <http://dx.doi.org/10.1080/1369183x.2011.521361>
- Light, I.** [1972]. *Ethnic Enterprise in America*. Berkeley : University of California Press.
- Massey, D.** [1990]. The social and economic origins of immigration. In: *Annals of the American Academy of Political and Social Science* 510: 60-72.
DOI: <http://dx.doi.org/10.1177/0002716290510001005>
- Massey, D., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A., Taylor, E.** [1993]. Theories of International Migration: A Review and Appraisal. *Population and Development Review* 19, no. 3 (Sept. 1993): 431–466.
DOI: <http://dx.doi.org/10.2307/2938462>
- Migration and Remittances Factbook [2011]**. The World Bank.
DOI: <http://dx.doi.org/10.1596/978-0-8213-8218-9>
- Moré, I.** [2009]. *Inmigración y remesas informales en España*. Madrid: Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales.
- Muñoz, C.** [2013]. *The Chicano Movement. Mexican American History and the Struggle for Equality*. New York: The Rosa Luxemburg Foundation, New York Office, April 2013.
- Nohlen, D., Zovatto, D., Orozco, J., Thompson, J.** [2007]. *Tratado de derecho electoral comparado de América Latina*. México : FCE, Instituto Interamericano de Derechos Humanos, Universidad de Heidelberg, International IDEA, Tribunal Electoral del Poder Judicial de la Federación, Instituto Federal Electoral.
- Nosthas, E.** [2006]. Acciones del gobierno salvadoreño en torno a la migración. In González Gutiérrez, C. (ed.) [2006]. *Relaciones Estado-díaspóra: la perspectiva de América Latina y el Caribe*. Mexico, D. F.: Miguel Ángel Porrua, UAZ, Secretaría de Relaciones Exteriores, Instituto de los Mexicanos en el Exterior, ANUIES.
- Orozco, M.** [2005]. Transnationalism and Development: Trends and Opportunities in Latin America. In Maimbo, S., Ratha, D. (eds.), *Remittances: Development Impact and Future Prospects*: 307–329. The World Bank.
DOI: <http://dx.doi.org/10.1596/0-8213-5794-8>
- Palma, E., Angeles, A.** [2009]. Migración y políticas públicas. Una aproximación al Estado de México. In Baca, N., Herrera, F., González, R. [2009]. *Migración, democracia y desarrollo: La experiencia mexiquense*. Toluca : Instituto Electoral del Estado de México.
- Parekh, B.** [2002]. *Rethinking Multiculturalism: Cultural Diversity and Political Theory*. Cambridge, Mass. : Harvard University Press.

- Piore, M.** [1979]. *Birds of Passage: Migrant Labor in Industrial Societies*. Cambridge: Cambridge University Press.
DOI: <http://dx.doi.org/10.1017/cbo9780511572210>
- Portes, A., Böröcz, J.** [1989]. Contemporary Immigration: Theoretical Perspectives on its Determinants and Modes of Incorporation. *International Migration Review*. Vol. 23. No. 3: 606-630.
DOI: <http://dx.doi.org/10.2307/2546431>
- Portes, A., Zhou, M.** [1993]. The New Second Generation: Segmented Assimilation and Its Variants. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* 530: 74-96.
DOI: <http://dx.doi.org/10.1177/0002716293530001006>
- Portes, A., Guarnizo, L., Landolt, P.** (eds.) [2003]. *La globalización desde abajo: Transnacionalismo, inmigrante y desarrollo*. Mexico D.F.: FLACSO/Porrúa.
- Prebisch, R.** [1982]. The Crisis of Capitalism and the Periphery. Lecture at the United Nations Conference on Trade and Development, July 1982. United Nations, pp. 1-8.
- Radcliffe, S., Westwood, S.** [1996]. Imagining the Nation / 'Race', State and Nation. In: Radcliffe, S., Westwood, S.: *Remaking the Nation. Place, Identity and Politics in Latin America*. New York : Routledge, pp. 9 – 53.
DOI: <http://dx.doi.org/10.4324/9780203975558>
- Rist, G.** [1997]. *The History of Development: From Western Origins to. Global Faith*. London : Zed Books.
- Rostow, W.** [1960]. *The Stages of Economic Growth. A Non-Communist Manifesto*. New York : Cambridge University Press.
DOI: <http://dx.doi.org/10.1017/cbo9780511625824>
- Sabatier, P.** [1999]. *Theories of the Policy Process*. Boulder, CO: Westview.
- Sachs, W.** [1992]. *The Development Dictionary: A Guide to Knowledge as Power*. London: Zed Books.
- Schrover, M., Vermeulen, F.** [2005]. Immigrant Organisations. *Journal of Ethnic and Migration Studies* Vol. 31, No. 5, September 2005, pp. 823-832.
DOI: <http://dx.doi.org/10.1080/13691830500177792>
- Sen, A.** [1997]. Editorial: Human Capital and Human Capability. *World Development*, Vol. 25, No. 12: 1959-1961.
DOI: [http://dx.doi.org/10.1016/s0305-750x\(97\)10014-6](http://dx.doi.org/10.1016/s0305-750x(97)10014-6)
- Sen, A.** [1999]. *Development as Freedom*. Oxford: Oxford University Press
- Sjaastad, L.** [1962]. The costs and returns of human migration. *Journal of Political Economy* 70S: 80-93.
DOI: <http://dx.doi.org/10.1086/258726>
- Sokoloff, K. – Robinson, J.** [2003]. Historical Roots of Inequality in Latin America and the Caribbean. In: Ferreira, F. et al [2003]. *Inequality in Latin America: Breaking with History?* World Bank Latin America and Caribbean Studies series. Washington DC: The International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank, pp. 171 – 190.
- Solimano, A.** [2004]. Remittances by Emigrants: Issues and Evidence. In: Atkinson, A. B. (ed): *New Sources of Development Finance*. Oxford: Oxford University Press, pp. 177-199.
DOI: <http://dx.doi.org/10.1093/0199278555.003.0009>
- Sørensen, N. N.** [2004]. *The Development Dimension of Migrant Remittances*. IOM, Department of Migration Policy, Research and Communications.
- Stachowiak, S.** [2009]. *Pathways for Change: 6 Theories about How Policy Change Happens*. Seattle: Organizational Research Services.
- Stark, O. and Taylor, E.** [1991]. Migration incentives, migration types: The role of relative deprivation. *The Economic Journal* 101: 1163-1178.
DOI: <http://dx.doi.org/10.2307/2234433>

- Stiglitz, J., Sen, A., Fitoussi, J.-P.** [2009]. Report by the Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress. Technical Report. Paris : INSEE.
- Stolcke, V.** [1995]. Talking Culture: New Boundaries, New Rhetorics of Exclusion in Europe. *Current Anthropology*, Vol. 36, No. 1, Special Issue: Ethnographic Authority and Cultural Explanation (Feb. 1995): 1–24.
DOI: <http://dx.doi.org/10.1086/204339>
- Sunkel, O.** [1969]. National development policy and external dependence in Latin America. *The Journal of Development Studies*. Volume 6, Issue 1, pp. 23-48.
DOI: <http://dx.doi.org/10.1080/00220386908421311>
- Sumption, M.** [2013]. Tackling Brain Waste: Strategies to Improve the Recognition of Immigrants' Foreign Qualifications. Washington, DC: Migration Policy Institute.
- Tedesco, L.** [2008]. Inmigrantes latinoamericanos en España. Real Instituto Elcano, Anuario 2008, América Latina. Madrid : Real Instituto Elcano.
- Texidó, E., Gurrieri, J.** [2012]. Panorama Migratorio de América del Sur. Buenos Aires: IOM.
- Todaro, M., Smith, S.** [2011]. Economic Development. Boston : Pearson.
- Urquidí, V.** [2005]. Otro siglo perdido: las políticas de desarrollo en América Latina, 1930-2005. Mexico, D. F.: El Colegio de México.
- Waldinger, R.** [2013]. Immigrant transnationalism. *Current Sociology* September 2013, Vol. 61, No. 5-6, pp. 756-777.
DOI: <http://dx.doi.org/10.1177/0011392113498692>
- Wallerstein, I.** [1979]. The capitalist world-economy. Cambridge : Cambridge University Press.
- Williamson, J.** [1990]. What Washington Means by Policy Reform. In: Williamson, J. (Ed.). *Latin American Adjustment: How Much Has Happened?* Washington : Institute for International Economics.
- Zelinsky, W.** [1973]. The Cultural Geography of the United States. Upper Saddle River, NJ : Pearson Education.
- Zhou, M.** [2004]. Revisiting Ethnic Entrepreneurship: Convergences, Controversies, and Conceptual Advancements. *International Migration Review* 38 (3): 1040–1074.
DOI: <http://dx.doi.org/10.1111/j.1747-7379.2004.tb00228.x>

Műhelytanulmányok és egyéb elemzések

- Agunias, D.** [2010]. The Future of Diaspora Policy. WMR 2010 Background Paper. Geneva : International Organization for Migration.
Retrieved from http://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr2010_future_diaspora_policy.pdf, accessed on 29 December 2013.
- Aparicio, J., Meseguer, C.** [2009]. The Electoral Determinants of Collective Remittances: The Mexican 3x1 Program for Migrants. IBEI Working Papers, CIDOB, Barcelona, 2009/22.
Retrieved from http://investigadores.cide.edu/aparicio/Aparicio&Meseguer_3x1_IBEI_09.pdf, accessed on 10 January 2012.
- Chaparro, F., Jaramillo, H., Quintero, V.** [2004]. Aprovechamiento de la Diáspora e Inserción en Redes Globales de Conocimiento: El Caso de la Red Caldas. Informe preparado para el Banco Mundial (para el Knowledge for Development Program del Instituto del Banco Mundial) Bogotá, Colombia.
Retrieved from http://siteresources.worldbank.org/EDUCATION/Resources/278200-1126210664195/1636971-1126210694253/Colombia_Diasporas.pdf, accessed on 11 February 2012.

- Czaika, M.,** de Haas, H. [2011]. The effectiveness of immigration policies: A conceptual review of empirical evidence. DEMIG/IMI Working Paper. Oxford, International Migration Institute, University of Oxford.
Retrieved from <http://www.imi.ox.ac.uk/pdfs/wp/wp-33-11.pdf>, accessed on 11 November 2013.
- De Haas, H.** [2008]. Migration and development. A theoretical perspective. Working Paper 9, International Migration Institute, James Martin 21st Century School, University of Oxford., 2008. Retrieved from <http://www.imi.ox.ac.uk/pdfs/wp/wp-09-08.pdf>, accessed on 10 October 2013.
- De Haas, H.** [2010]. Migration transitions: a theoretical and empirical inquiry into the developmental drivers of international migration. Working Paper 24, International Migration Institute, James Martin 21st Century School, University of Oxford.
Retrieved from <http://www.imi.ox.ac.uk/pdfs/imi-working-papers/wp24-migration-transitions-1>, accessed 14 September 2013.
- De Haas, H.** [2011]. The determinants of international migration: Conceiving and measuring origin, destination and policy effects. DEMIG/IMI Working Paper. Oxford, International Migration Institute, University of Oxford.
Retrieved from <http://www.imi.ox.ac.uk/pdfs/wp/wp-32-11.pdf>, accessed on 5 April 2013.
- Gamlen, A.** [2006]. Diaspora engagement policies: What are they and what kinds of states use them? (Working Paper 06-32). Oxford, UK: COMPAS, University of Oxford. Reprinted in: Topic 19 - Remittances, Diasporas, and States. Brooklyn NY: Social Science Research Council, March 2009.
Retrieved from http://www.ssrc.org/workspace/images/crm/new_publication_3/%7B0a6ab151-8050-de11-afac-001cc477ec70%7D.pdf, accessed on 18 January 2012.
- Goldring, L.** [2002]. Re-thinking Remittances: Social and Political Dimensions of Individual and Collective Remittances. Working paper, York University.
Retrieved from <http://www.yorku.ca/erlac/documents/Goldring.pdf>, accessed on 12 March 2011.
- Kuznetsov, Y.** [2007]. Leveraging Talent Abroad for Home Country Development: Lessons from Asia and Europe for Pilot Diaspora Networks in Latin America. Lecture at the Knowledge for Development Program. Inter American Development Bank, 8 February, 2007.
Retrieved from <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/WBI/WBIPROGRAMS/KFDLP/0,,contentMDK:21202804~menuPK:2882115~pagePK:64156158~piPK:64152884~theSitePK:461198,00.html>, accessed on 11 April 2011.
- Meyer, J.** [2007]. Building Sustainability: The New Frontier of Diaspora Knowledge Networks. Working Papers – Center on Migration, Citizenship and Development; 35. Bielefeld: COMCAD.
Retrieved from https://www.uni-bielefeld.de/tdrc/ag_comcad/downloads/workingpaper_35_Meyer.pdf, accessed on 3 March 2012.
- Moncayo, M.** [2011]. El plan “Bienvenid@S a Casa”: Estudio sobre la experiencia del Fondo “El Cucayo”. FLACSO Sede Ecuador, Quito – Fundación Carolina, Madrid. Serie Avances de Investigación n° 51.
Retrieved from http://www.fundacioncarolina.es/wp-content/uploads/2014/07/Avance_Investigacion_51.pdf, accessed on 13 February 2012.
- Multilateral Investment Fund (MIF)** [2012]. Remittances to Latin America and the Caribbean in 2012: Differing Behavior among Sub-regions.
Retrieved from <http://www5.iadb.org/mif/en-us/home/knowledge/developmentdata/remittances.aspx>, accessed on 12 February 2014.
- Vertovec, S.** [2005]. The political importance of Diasporas. Working paper 13, Centre on Migration, Policy and Society (COMPAS): University of Oxford.

5. A témakörrel kapcsolatos saját publikációk

- Soltész, B.** [2016] Migration – challenge or opportunity? (megjelenés alatt) In: Balázs, P. (szerk.): The changing world order and its implications for the "wider Europe" series – Book No. 2 "Sectoral policies for a broader EU". Budapest: Central European University - Center for EU Enlargement Studies (CENS)
- Soltész, B.** [2015] Politikai átmenetek – migrációs átmenetek? Kelet-Európa és Latin-Amerika migrációs átmeneteink összehasonlítása. Tér és Társadalom, 2015/4. (megjelenés alatt). ISSN: 0237-7683
- Soltész, B.** [2015] Kivándorlás és diaszpóra-politika Latin-Amerikában. Külügyi Szemle, 2015/3, pp.42-62. (megjelenés alatt). ISSN: 2060-4904
- Soltész, B.** [2015] Latin-amerikai migrációs körkép. In: Tarrósy, I., Glied, V., Vörös, Z. (szerk.): Migrációs tendenciák napjainkban. Pécs: IDResearch, pp. 177-192. ISBN: 978-615-5457-34-0
- Soltész, B.** [2013] Migración, remesas y desarrollo en América Latina. In: Fischer, F., Lilón, D. (szerk.): Iberoamericana Quinqueeclesiensis No. 11. Pécs: University of Pécs, Ibero-American Centre. ISSN: 1785-7716
- Soltész, B.** [2013] Migránsok: A nemzetközi fejlesztési együttműködés új szereplői? Kül-Világ, No. 2. [2013], pp. 16-34. ISSN: 1785-5284. Elérhető: <http://www.kulvilag.hu/2013/02/soltesz.html>
- Soltész, B.** [2012] Clandestino. Egy év Latin-Amerikában. Könyv, 314 oldal. Pécs: Publikon. ISBN: 978-615-5001-69-7
- Soltész, B.** [2012] Migráció és fejlődés: mit tehet az állam? Délkelet-Európa – South-East Europe, 2012/1. ISSN: 2062-1973. Elérhető: http://www.southeast-europe.org/pdf/09/DKE_09_M_N_Soltesz-Bela.pdf
- Soltész, B.** [2011] Latin-Amerika: Integrációk túlkínálata. Fordulat, 2011/4, pp. 124 – 143. ISSN: 1585-0560
- Soltész, B.** [2010] Globális kihívás, globális válasz, lokális ellenállás? Az ENSZ Migráns munkavállalók és családtagjaik jogainak védelméről szóló nemzetközi egyezményének kudarca. Grotius – A BCE Nemzetközi Tanulmányok Intézetének tudományos folyóirata, 2010. június 28. Elérhető: <http://www.grotius.hu/publ/displ.asp?id=RHLKDX>
- Soltész, B.** [2010] Az UNASUR. A Dél-Amerikai Nemzetek Uniójának perspektívái és kihívásai. In: Palánkai, T. (szerk.): Tanulmányok a regionális integráció témaköréből, 2. Regionális integrációk - összehasonlító tanulmányok. Szombathely: Savaria University Press. ISBN: 978-963-9882-39-3